

PARTYCYPACJA POLITYCZNA LIDEREK WIEJSKICH ZAANGAŻOWANYCH W PRACĘ LOKALNYCH GRUP DZIAŁANIA

Katarzyna Zajda
Uniwersytet Łódzki

Abstrakt. Przedmiotem rozważań w niniejszym artykule jest partycypacja polityczna liderek wiejskich zaangażowanych w prace lokalnych grup działania. Dotychczasowe analizy (nie uwzględniające kategorii płci) dowodziły, iż członkowie tych organizacji są aktywni politycznie, jednak nie wskazywały, czy aktywne (i w jakim stopniu) są kobiety zaangażowane w ich prace – zwłaszcza w kontekście niskiego poziomu partycypacji politycznej kobiet zamieszkujących wieś. Dążono do udzielenia odpowiedzi na pytanie, czy aktywność polityczna członkiń lokalnych grup działania może wpłynąć na kształt lokalnych stosunków politycznych. Zaprezentowano wyniki badań socjologicznych przeprowadzonych za pomocą ankiety rozdawanej w województwie wielkopolskim i podkarpackim w 2012 roku na próbie 125 członkiń lokalnych grup działania. Większość z nich charakteryzowała się średnim poziomem partycypacji politycznej. Respondentki wyróżniały się na tle kobiet zamieszkujących wieś swoją krytyczną postawą wobec lokalnych władz. Wiele z nich deklarowało chęć kandydowania w następnych wyborach samorządowych, chcąc m.in. dokonywać zmian w zarządzaniu gminą.

Słowa kluczowe: kobiety wiejskie, liderki wiejskie, partycypacja polityczna, wielkopolskie i podkarpackie lokalne grupy działania

WPROWADZENIE

Dynamiczne przemiany społeczności lokalnych dokonują się między innymi dzięki formalnej oraz nieformalnej działalności ich liderów [Burns 1978, Hambleton i Bullock 1996, Sashkin i Sashkin 2003, Swianiewicz i Klimska 2003, Między liderem... 2010].

Copyright © Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu

Adres do korespondencji – Corresponding author: dr Katarzyna Zajda, Katedra Socjologii Wsi i Miasta, Uniwersytet Łódzki, ul. Rewolucji 1905 r. 41/43, 90-214 Łódź, Poland, e-mail: k.zajda@wp.pl

Wśród nich znajdują się ci, którzy swoją aktywność związali ze strukturami samorządowymi, a także ci, którzy są członkami lokalnych organizacji pozarządowych czy prężnie działającymi przedsiębiorcami.

Jedną z płaszczyzn ich współpracy są lokalne grupy działania (dalej LGD), czyli organizacje pozarządowe (fundacje, stowarzyszenia lub ich związki) powstałe w związku z realizacją w Polsce podejścia LEADER [Furmankiewicz 2006, Hanke 2006, Futymski i Kamiński 2008, Halamska 2009, Furmankiewicz i Królikowska 2010, Halamska i in. 2010, Knieć 2010, Zajda 2011, Między interwencją... 2012]. Mając na uwadze fakt, iż w ich skład wchodzi przedstawiciele trzech sektorów (publicznego, społecznego i gospodarczego¹) rozważa się ich znaczenie dla kształtowania polityki współzrządzenia [Wódz i Wódz 2007, Izdebski 2010], poszukując odpowiedzi na pytanie, czy rzeczywiście stwarzają osobom i podmiotom nie związanym ze strukturami władzy szczególnie szanse na partycypowanie w decyzjach dotyczących rozwoju lokalnego.

Dotychczasowe badania dowodzą, iż struktury te zostały zdominowane przez władze lokalne (zjawisko municypalizacji LGD). Wysoki poziom ich profesjonalizacji i ekonomizacji ogranicza możliwość aktywnego działania w nich osobom spoza lokalnego establishmentu. Organ zarządzający oraz decyzyjny lokalnych grup działania uległy petryfikacji (od czasu Pilotażowego Programu LEADER+ zasiadają w nich, choć w różnych konfiguracjach, te same osoby, głównie z racji pełnionych funkcji w samorządzie lokalnym lub silnego powiązania z jego przedstawicielami). W efekcie organizacje te są uzależnione od formalnych i nieformalnych wpływów władz lokalnych ograniczających przedstawicielom innych sektorów możliwość rzeczywistego współzrządzenia lokalnymi zasobami [Halamska 2011, Zajda 2011, Furmankiewicz 2013, Psyk-Piotrowska i in. 2013].

W związku z tym, iż członkami tych organizacji z jednej strony są osoby piastujące funkcję wójtów, burmistrzów i radnych, a z drugiej liderzy społeczni i reprezentanci elit gospodarczych, analizuje się ich znaczenie dla kształtowania lokalnego oblicza władzy. Stawia się pytanie o ich realną rolę w definiowaniu stosunków politycznych, kreowaniu i promowaniu liderów, którzy w przyszłości mogliby objąć funkcje w strukturach lokalnej władzy.

W dotychczasowych analizach podkreśla się, iż udział w lokalnych grupach działania, organizacjach wydających często milionowe kwoty na rozwój wsi, wiąże się z pozyskaniem wielu zasobów przydatnych w walce politycznej zarówno w wymiarze kapitału społecznego (nowe, bardzo rozbudowane sieci relacji tworzone m.in. przez liderów opinii społecznej), jak i kapitału ludzkiego (dodatkowe kompetencje i umiejętności ułatwiające autopromocję) [Knieć 2007, Furmankiewicz i in. 2010, Furmankiewicz 2013]. Władze zdają sobie sprawę z roli, jaką lokalne grupy działania mogą odegrać w kreowaniu ich wizerunku. Nierzadko dążą do nieformalnego zdominowania tych struktur, również po to, by zapobiec wyłonieniu się nowych liderów politycznych. Jak podkreśla Furmankiewicz [Furmankiewicz 2013, s. 82] „władze LGD mogą być przez lokalnych polityków traktowane jako zagrożenie będące w stanie wykreować nowe elity, które staną się konkurencją np. dla wójtów w kolejnych wyborach lokalnych”.

¹ Sektor publiczny reprezentują m.in. urzędy gmin, szkoły, biblioteki, sektor społeczny – lokalne organizacje pozarządowe, koła gospodyń wiejskich, ochotnicze straże pożarne, sektor gospodarczy – przedsiębiorcy i rolnicy.

W opracowaniach dotyczących znaczenia lokalnych grup działania dla kształtowania polityki współzrządzenia oraz lokalnego oblicza władzy autorzy koncentrują uwagę na relacjach reprezentantów sektora publicznego z przedstawicielami sektora społecznego i gospodarczego pomijając jednak kwestie zróżnicowania poziomu partycypacji politycznej kobiet i mężczyzn wchodzących w ich skład². Wystarczy wspomnieć, iż kobiety w mniejszym stopniu niż mężczyźni interesują się polityką. Wydarzenia polityczne z dużym zainteresowaniem śledzi zaledwie 8% kobiet (w stosunku do 16% mężczyzn), a 29% z nich określa swoje zainteresowanie tą sferą życia publicznego jako nikłe [Cybulska 2013, s. 1]. Kobiety rzadziej niż mężczyźni rozmawiają na tematy polityczne (w ogóle nie podejmuje ich 39% ogółu kobiet) [Cybulska 2013, s. 4], wykazują niższy poziom partycypacji wyborczej, a także mają większy problem w określeniu własnych poglądów politycznych w kategoriach prawicowe/lewicowe [Cybulska 2013, s. 9-10]. Mieszkanki wsi, w porównaniu z mieszkankami miast, pod tym względem wypadają jeszcze gorzej. Zainteresowanie polityką przejawia odpowiednio 5% kobiet zamieszkujących wieś i 14% zamieszkujących miasta [Hipsz 2013, s. 5], a aż 57% kobiet wiejskich deklaruje nikłe lub żadne zainteresowanie tą sferą życia publicznego³ [Cybulska 2013, s. 2].

Partycypacja polityczna kobiet od lat pozostaje na niskim poziomie⁴ [Walczak-Duraj 2008]. Wiele jest uwarunkowań takiego stanu rzeczy. Wśród nich można wymienić ciągle aktualną (zwłaszcza na wsi) definicję roli kobiety, utożsamianej przede wszystkim z funkcjami opiekuńczo-wychowawczymi, a nie z aktywnością zawodową, zwłaszcza na polu polityki – dziedziny stereotypowo przypisanej mężczyznom. W Polsce nowy kontrakt płci dopiero się konstytuuje [Kobiety w Polsce... 2002]. Jak podkreśla Michalska [2013, s. 127-128], „obecna aktywność kobiet wiejskich w Polsce to wypadkowa walki tych dwóch porządków: starego, który domagał się od nich wielkiego zaangażowania w sferę prywatną i mocno obciążał obowiązkami rodzinnymi i domowymi, oraz nowego rysującego nowe możliwości i formułującego odmienne oczekiwania wobec kobiet”. Polacy, co prawda, popierają postulat zwiększenia aktywności kobiet w życiu publicznym (znaczna ich część – 46% – chciałaby zwiększenia liczby kobiet na kierowniczych stanowiskach w partiach politycznych, a 32% jest za wprowadzeniem

² Warto nadmienić, iż członkami organów decyzyjnych lokalnych grup działania co najmniej w 40% powinny być kobiety [Oś IV PROW... 2009, s. 10].

³ W powszechnej świadomości do przyczyn ich mniejszej aktywności z życiem publicznym należą obciążenie obowiązkami domowymi oraz zdominowanie tej sfery życia społecznego przez mężczyzn. W dalszej kolejności: brak wiary we własne siły i możliwości oraz mniejsze (w stosunku do mężczyzn) zainteresowanie życiem publicznym i robieniem kariery zawodowej [Omyła-Rudzka 2013, s. 3-4].

⁴ Z badań Walczak-Duraj [2008, s. 135-137] (przeprowadzonych na reprezentatywnej próbie mieszkanek wsi w 2008 r.) wynika, iż niemal 83% kobiet wiejskich nie należało do żadnej organizacji o charakterze politycznym lub społecznym (uwzględniono ich aż 20 rodzajów, w tym np. koła gospodyń wiejskich, komitety rodzicielskie, rady rodziców, organizacje samopomocowe, wspólnoty parafialne). Tylko co piętnasta respondentka deklarowała bardzo duże lub duże zainteresowanie polityką, wyrażające się w uważnym śledzeniu przebiegu większości wydarzeń politycznych. Co trzecia śledziła jedynie główne z nich. Około 30% kobiet wiejskich deklarowało minimalne zainteresowanie polityką, natomiast 28% w ogóle nie była nią zainteresowanych [Walczak-Duraj 2008, s. 141]. Gdy pytano kobiety o potencjalne sfery społeczno-politycznego zaangażowania zaledwie 5,2% z nich wskazało na działania w samorządzie gminnym [Walczak-Duraj 2008, s. 154-158].

partytetów na listy wyborcze [Omyła-Rudzka 2013, s. 1-3]), jednak nie przekładają swoich deklaracji na zachowania wyborcze. Dla przykładu, mimo iż udział kobiet we władzach lokalnych wzrasta (w 1998 roku niewiele ponad 15% kobiet zasiadało w radach samorządów, a w 2010 roku stanowiły one już jedną czwartą wszystkich wybranych radnych), to nadal ich udział w nich jest niższy od 30%, które uznaje się za wynik zapewniający realny wpływ na decyzje podejmowane na tym szczeblu [Niżyńska 2011, s. 3, 19].

METODOLOGIA

Przedmiotem rozważań w niniejszym artykule jest partycypacja polityczna kobiet zaangażowanych w prace lokalnych grup działania. Poziom aktywności politycznej członkiń tych grup może wpłynąć na kształt lokalnych stosunków władzy. Skupiono się na kobietach zaangażowanych w prace grup usytuowanych na obszarze województwa wielkopolskiego oraz podkarpackiego. Oba wyróżniają się najwyższą społeczno-polityczną aktywnością kobiet wiejskich [Walczak-Duraj 2008, s. 139]. W związku z powyższym można przypuszczać, iż charakteryzująca je partycypacja polityczna będzie kształtowała się co najmniej na średnim poziomie, tym bardziej, iż badano te kobiety, które nie tylko formalnie należały do lokalnych grup działania, ale mniej czy bardziej aktywnie uczestniczyły w ich działalności. Badane były członkiniami organizacji, takich jak: Lokalna Grupa Działania Gościnnia Wielkopolska, Ostrzeszowska Lokalna Grupa Działania, Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie KOLD, Stowarzyszenie Światowid, Stowarzyszenie Czarnkowsko-Trzcianecka Lokalna Grupa Działania oraz Subregion Magurski, Partnerstwo dla Ziemi Nizańskiej, Lasovia, CK Podkarpacie, PROWENT, Kraina Sanu, Dolina Strugu, Dorzecze Wisłoka, Czarnorzecko-Strzyszowska LGD⁵.

Partycypację polityczną kobiet określono za Verbą i in. [1995, s. 38] jako: „aktywność, której zamiarem lub efektem jest wywieranie bezpośredniego wpływu na instytucje polityczne poprzez wypracowanie lub implementację publicznej polityki bądź pośrednio poprzez wywieranie wpływu na selekcję osób, które tę politykę tworzą”. Analizowano: stopień zainteresowania członkiń lokalnych grup działania polityką, udział w przygotowywaniu kampanii wyborczej lub w pracach na rzecz kandydata albo jakiejś partii/komitetu wyborczego, ich zachowania wyborcze (udział w wyborach samorządowych, rozważanie kandydowania w nich, również w charakterze osoby ubiegającej się o możliwość pełnienia funkcji wójta, burmistrza), chęć dokonania zmian w sposobie funkcjonowania władzy lokalnej, potencjalny wpływ na decyzje podejmowane przez te władze oraz zgłaszanie im różnych postulatów, próśb czy żądań [Starosta i Frykowski 2008, s. 237-238].

W badaniu zastosowano technikę ankiety rozdawanej. Kwestionariusze ankiety (zawierające pytania zamknięte oraz otwarte) rozprowadzono wśród uczestniczek walnych zebrań członków tych organizacji i/lub zebrań zarządu, rady. Wypełniło je 125 respondentek⁶. Wśród nich dominowały reprezentantki sektora społecznego (56,8% ich ogółu).

⁵ Obiektem badania były lokalne grupy działania, które realizowały Pilotażowy Program LEADER+.

⁶ Z różnych względów nie było możliwe stworzenie operatu dla losowego doboru respondentek. W związku z powyższym prezentowane wyniki dotyczą liderek badanych organizacji, a sposób doboru próby nie uprawnia do zastosowania wnioskowania statystycznego.

W próbie znalazło się 26,4% przedstawicielek sektora publicznego oraz 9,6% gospodarczego⁷. Nieco więcej niż połowa badanych (54,8%) pełniła w lokalnych grupach działania funkcje: 1) członka zarządu (27,4% ogółu), 2) członka rady, czyli organu decyzyjnego (25% ogółu), 3) komisji rewizyjnej (około 2,4% ogółu). Wśród badanych dominowały te z wykształceniem wyższym⁸ (59,7%) oraz aktywne zawodowo (75,8%). W próbie nie znalazły się osoby w wieku 18-24 lat, natomiast 11,5% respondentek liczyło 25-34 lat, 22,1% – 35-44 lat. Około 34% ogółu zbiorowości (dokładnie 33,6%) stanowiły kobiety w wieku 45-54 lat, 27,4% w wieku 55-64 lat oraz 5,3% w wieku powyżej 65 lat.

W opracowaniu wykorzystano część materiału empirycznego zebranego (w pierwszej połowie 2012 roku) w związku z realizacją projektu badawczego pt.: „Struktura i uwarunkowania kapitału społecznego lokalnych grup działania” (grant NCN nr 6996/B/H03/2011/40).

WYNIKI

Analiza materiału potwierdziła przypuszczenie, że wśród członkiń LGD dominują kobiety aktywne społecznie i politycznie.

Prawie co trzecia z badanych kobiet (32%) przed przystąpieniem do lokalnej grupy działania sprawowała funkcję: radnej, wójta, burmistrza lub sołtysa. Aktywność społeczną zadeklarowała zdecydowana większość respondentek. Niektóre z nich wykazywały kilka jej rodzajów. Więcej niż połowa angażowała się, jako osoby prywatne, w różne inicjatywy na rzecz mieszkańców gminy, około 46% należało do lokalnej organizacji pozarządowej, 37% pracowało w instytucjach działających na rzecz mieszkańców gminy i w związku z tym wykonywało prace także poza obowiązkami służbowymi, 14% sponsorowało różne inicjatywy służące mieszkańcom gminy, 27% zgłaszało do lokalnych instytucji potrzebę realizacji jakiegoś przedsięwzięcia.

Osoby, które sprawowały funkcje publiczne przed wstąpieniem do LGD reprezentują dziś w tych organizacjach (w podobnym zakresie) sektor publiczny (30,4%), gospodarczy (33,3%) i społeczny (31,6%). Nie musi to świadczyć o faktycznym zainteresowaniu reprezentantek lokalnych NGO i przedsiębiorców partycypowaniem we władzy lokalnej⁹. Powyższe wyniki równie dobrze mogą świadczyć o dobrym poziomie municipalizacji analizowanych lokalnych grup działania, którego jednym z wymiarów jest ukrywanie się pod szyldem sektora społecznego i gospodarczego faktycznych przedstawicielek władzy lokalnej.

Wyniki badań wskazują na to, że większość kobiet działających w LGD interesuje się polityką. Wysoki i bardzo wysoki stopień zainteresowania nią zadeklarowało 43,2%

⁷ Nie ustalono przynależności do jednego z trzech sektorów wchodzących w skład lokalnej grupy działania dziewięciu respondentek.

⁸ Wykształcenie podstawowe i zasadnicze zawodowe posiadało 8% respondentek, niepełne średnie i średnie 24,5% ich ogółu, pomaturalne i nieukończone wyższe 8,8%.

⁹ Sołtys jest organem wykonawczym jednostki pomocniczej gminy (sołectwa) wybieranym przez zebranie wiejskie. Pozostaje w formalnych i nieformalnych kontaktach z wójtami, burmistrzami i radnymi gmin, w związku z czym przez mieszkańców wsi jest często zaliczany do grona osób powiązanych z władzą lokalną.

ogółu respondentek¹⁰, średni 47,2%¹¹, natomiast 5,8% przyznało, iż ich uwadze umykają nawet główne wydarzenia polityczne (co oznaczono jako niewielkie zainteresowanie polityką), a 0,8%, że w ogóle nie interesuje się tym, co się dzieje w tej sferze życia publicznego. Wśród osób w ogóle nie zainteresowanych polityką znalazły się tylko reprezentantki sektora gospodarczego¹². Gdy osoby niezainteresowane polityką lub interesujące się nią w niewielkim stopniu zapytano o powody takiego stanu rzeczy wskazywały na brak zaufania do polityków: „Nie potrafię zaufać politykom i zrozumieć ich większości”, odnosiły się negatywnie do ich zachowań: „Mam dość ośmieszania Polski” oraz ich przymiotów osobistych „Politycy są niekompetentni, brakuje im kultury i inteligencji”.

Członkinie LGD wykazywały dużą aktywność w przygotowywaniu kampanii wyborczej lub w pracach na rzecz kandydata albo jakiejś partii/komiteu wyborczego. Uczestniczyła w nich prawie połowa (48%) badanych. W grupie kobiet, które w przeszłości sprawowały funkcję wójta (burmistrza) lub radnej odsetek ten wyniósł 85,2%. Ich partycypacja w tego rodzaju działaniach okazała się więc znacząca i charakteryzowała nie tylko reprezentantki sektora publicznego. Aktywne w tym zakresie były również przedstawicielki sektora społecznego oraz 1/3 lokalnych tzw. *business women*¹³.

Tabela 1. Zależność między sektorem reprezentowanym przez badane a podejmowaniem przez nie działań na rzecz kandydatów lub partii, komitetu wyborczego

Sektor reprezentowany przez respondentkę	Odsetek badanych podejmujących lub nie podejmujących działania na rzecz kandydatów lub partii, komitetu wyborczego, N = 125	
	tak	nie
Publiczny	54.5	45.5
Gospodarczy	33.3	66.7
Spoleczny	48.6	51.4

Źródło: opracowanie własne.

¹⁰ 9,6% uznało, iż śledzi prawie wszystko, co dzieje się w polityce, natomiast 33,6%, że śledzi dość uważnie to, co się w niej dzieje.

¹¹ Te osoby przyznały, iż śledzą jedynie główne wydarzenia polityczne.

¹² Na zainteresowanie kobiet polityką wpływ ma ich wykształcenie, status społeczno-ekonomiczny oraz wiek. Polityką interesują się kobiety z wyższym wykształceniem (14%), lepiej sytuowane, dobrze oceniające własne warunki materialne (10%) oraz starsze (co dziesiąta kobieta powyżej 55 roku życia) [Cybulska 2013, s. 1]. W badaniach własnych nie zaobserwowano zależności między wykształceniem respondentek a charakteryzującym je stopniem zainteresowania polityką. Bardzo wysoki i wysoki poziom zainteresowania tą sferą życia publicznego wykazywało: 23,1% osób w wieku 25-34 lat, 40% osób w wieku 35-44, 43,2% osób w wieku 45-54, 46,5% w wieku 55-64 oraz 100% osób najstarszych (liczących powyżej 65 lat).

¹³ Najmniejszą aktywnością w tym zakresie charakteryzowały się respondentki najmłodsze, tj. w wieku 25-34 lat (23,1% ich ogółu w stosunku do 44% kobiet w wieku 35-44 lat, 62,2% w wieku 45-54 lat, 51,6% w wieku 55-64 lat oraz 75% w wieku 65 lat i więcej). W przygotowywaniu kampanii wyborczej lub w pracach na rzecz kandydata albo jakiejś partii/komiteu wyborczego w ogóle nie uczestniczyły osoby z wykształceniem niższym niż niepełne średnie.

Udział w ostatnich wyborach samorządowych zadeklarowała zdecydowana większość badanych¹⁴ (91,1%), natomiast 36,3% ogółu respondentek zastanawiało się w przeszłości nad kandydowaniem do władz lokalnych (z czego 11,5% rozważało możliwość objęcia funkcji wójta, burmistrza). Dla porównania, w 2010 roku 14% wszystkich osób starających się o wybór do organu wykonawczego na poziomie gminy stanowiły kobiety [Niżyńska 2011, s. 14]. W zbliżonym stopniu tą funkcją były zainteresowane reprezentantki sektora publicznego, gospodarczego i społecznego¹⁵ (odpowiednio 33,4%, 33,3% i 39,4% zainteresowanych).

Zapytane o motywację respondentki wskazały przede wszystkim na: a) chęć wpływania na rozwój swojej gminy (deklarując tym samym wysoki poziom podmiotowości społecznej): „Chciałam mieć wpływ na rzeczywistość lokalną”, „Wiem, że pełniąc funkcje w samorządzie mam realny wpływ na jego rozwój”, b) chęć pomocy mieszkańcom gminy: „Kandydowałam dla poprawy jakości życia i dobra społeczeństwa”. Respondentki (choć i znacznie rzadziej) wyrażały także przekonanie o swojej przydatności, z uwagi na wiedzę, w zarządzaniu gminą: „Znam pracę w samorządzie i wiem, co trzeba zmienić, aby zapewnić rozwój regionu”, „Mam swoją wizję rozwoju lokalnego”.

Wypowiedzi świadczą o przynajmniej deklarowanym zaangażowaniu kobiet – członkiń LGD – w sprawy swojej gminy i jej mieszkańców.

Znacząca część z nich uważała, że potrzebne są zmiany w sposobie funkcjonowania obecnej władzy. Około 2/5 badanych (41,4%) zadeklarowała, iż dokonałaby takich zmian¹⁶. Częściej takie deklaracje składały reprezentantki sektora publicznego (48,5%) niż społecznego (40,8%) i gospodarczego (41,7%), a wśród nich głównie te kobiety, które stwierdziły, iż nie ufają przedstawicielom władzy lokalnej¹⁷ (około 68% postulujących konieczność dokonania zmian). Respondentki: a) widziały potrzebę otworzenia się władz na dialog z mieszkańcami gminy: „Potrzebne jest większe zaangażowanie na rzecz przepływu informacji, szczerości i otwartości w relacjach mieszkańcy – organ uchwałodawczy i organ wykonawczy oraz większe zaangażowanie w tworzenie lepszych relacji między organami władzy, potrzebna jest większa komunikatywność”, b) podkreślały konieczność umiejętnej współpracy władz z różnymi grupami interesu oraz z lokalnymi liderami: „Należy stwarzać możliwość aktywności społecznej i gospodarczej”, „Należy promować ludzi aktywnych a nie ich izolować”, c) wskazywały na konieczność wprowadzenia zmian organizacyjnych w urzędach gmin: „Ułatwiłabym dostęp do informacji publicznej dla mieszkańców, zarządzanie budżetem gminy w spo-

¹⁴ Odsetek respondentek, które deklarowały udział w wyborach prezydenckich i parlamentarnych był niższy, ale również bardzo wysoki (odpowiednio 78,2% oraz 74,2% ich ogółu).

¹⁵ Najrzadziej takie deklaracje padały z ust kobiet w wieku 25-34 lat (7,7% wskazań), najczęściej w wieku 45-54 lat (54,1%) oraz powyżej 65 lat (50%). Kandydowanie rozważały osoby z wykształceniem co najmniej średnim. Kobiety zajmujące się rolnictwem były w tym względzie bardziej aktywne niż te pracujące poza nim (54,5% w stosunku do 35,4%).

¹⁶ Warto nadmienić, że aż 19,3% badanych kobiet uznało, iż radni reprezentują wyłącznie interesy swojej partii politycznej, natomiast 15,9%, że dbają wyłącznie o interes własny oraz swojej rodziny (w opinii 37,5% respondentek radni reprezentują interesy mieszkańców gminy, zaś 27,3% ich ogółu stwierdziło, iż są to interesy ich wyborców).

¹⁷ Wiek badanych nie różnicował ich deklaracji w tym zakresie. Natomiast osoby z wykształceniem co najmniej średnim częściej deklarowały, że zmieniłyby coś w funkcjonowaniu władzy lokalnej. Nieco częściej takie opinie wygłaszały rolniczki niż osoby pracujące poza rolnictwem (54,5% w stosunku do 43,9%).

sób jasny dla mieszkańców, ustanowiłabym zasady równości dostępu do infrastruktury publicznej”. Żadna z badanych nie krytykowała personalnie przedstawicieli władzy lokalnej. Uwagi miały, przede wszystkim, charakter merytoryczny i odnosiły się do zarządzania gminą.

Nieco więcej niż 1/4 z respondentek (26,8%) uważała, że ma bardzo duży i duży wpływ na decyzje podejmowane przez władze lokalne, natomiast nieco więcej niż połowa (55,8%) określiła poziom tego wpływu jako przeciętny, 17,4% jako raczej mały. Badane już w przeszłości wykorzystywały swoje możliwości w tym zakresie. Prawie siedem na dziesięć z nich (68,2%) zgłaszało przedstawicielom władz lokalnych jakieś postulaty, prośby czy żądania osobiście lub wspólnie z innymi osobami. Respondentki były przekonane, iż są w stanie realnie wpływać na kształt polityki lokalnej, rozwiązywać problemy swojego środowiska wychodząc z założenia, iż najskuteczniejszym mechanizmem niwelowania czy rozwiązywania problemów lokalnych jest współpraca władzy lokalnej z mieszkańcami. W odpowiedzi na pytanie zamknięte o to, kto powinien rozwiązywać problemy gminy (podana kategoria), 29,3% ich ogółu wskazało, że „mieszkańcy przy pomocy władz lokalnych”, 43,1% – „władze lokalne przy pomocy mieszkańców”, a 19,5%, że „władze lokalne przy pomocy mieszkańców i osób takich jak Pani”. Tylko 6,5% kobiet uznała, że sami mieszkańcy powinni rozwiązywać swoje problemy, a zaledwie 1,6%, że „same władze lokalne, ponieważ do tego zostały powołane”.

Zaprezentowane powyżej analizy posłużyły do stworzenia indeksu lokalnej partycypacji politycznej. Utworzyło go sześć zmiennych, tj. 1) udział badanych w przygotowywaniu kampanii wyborczej lub w pracach na rzecz kandydata albo jakiejś partii/komiteu wyborczego, 2) udział w wyborach samorządowych, 3) rozważanie kandydowania w wyborach samorządowych, 4) rozważanie objęcia funkcji wójta, burmistrza, 5) deklaracja na temat tego, czy respondentka zmieniłaby coś w funkcjonowaniu władzy lokalnej (tak/nie), 6) deklaracja na temat tego, czy respondentka zgłaszała władzom lokalnym jakieś prośby, postulaty, żądania (zmienna transformowana do postaci dychotomicznej).

W związku z faktem, iż wszystkie zmienne były dychotomiczne (przypisano im wartości: 1 – w przypadku odpowiedzi „tak” oraz 2 – w przypadku odpowiedzi „nie”), rozpiętość otrzymanego indeksu wyniosła 6-12. Wartości 6 i 7 uznano za właściwe dla wysokiego poziomu partycypacji politycznej, od 8 do 10 za odpowiadające jej średniemu poziomowi, natomiast 11 i 12 – poziomowi niskiemu. Wysokim poziomem partycypacji politycznej charakteryzowało się 35,8% badanych, poziomem średnim 45,7%, a niskim 18,5% ich ogółu.

Dzięki przeprowadzonym badaniom zaobserwowano trzy ciekawe zależności. Po pierwsze, niski poziom tak określonej partycypacji politycznej najczęściej charakteryzował przedstawicielki sektora gospodarczego. Ich zbiorowość była silnie zróżnicowana. Aż połowie z nich przypisano najwyższy poziom analizowanej zmiennej, a jednej czwartej poziom najniższy.

Wyjaśnienia takiego stanu rzeczy można poszukiwać odwołując się do zjawiska municipalizacji lokalnych grup działania. Jego odmianą jest ukrywanie się pod szyldem reprezentantów sektora gospodarczego i społecznego przedstawicieli sektora publicznego. Być może w skład zbiorowości przedstawicielek sektora gospodarczego wchodziły faktyczne reprezentantki sektora publicznego charakteryzujące się wysokim poziomem partycypacji politycznej (co znacznie zawyżyło wynik dla całego sektora).

Tabela 2. Zależność między sektorem reprezentowanym przez badane a charakteryzującym je poziomem partycypacji politycznej

Reprezentowanie sektora	Poziom partycypacji politycznej, N = 125		
	wysoki	średni	niski
Publicznego	46.2	46.2	7.7
Gospodarczego	50.0	25.0	25.0
Spolecznego	31.7	51.2	17.1

Źródło: opracowanie własne.

Po drugie, zaobserwowano zależność między sprawowaniem w przeszłości przez kobiety funkcji publicznej a poziomem ich partycypacji politycznej. Te z nich, które posiadały doświadczenie w pełnieniu roli radnej, wójta, burmistrza czy sołtysa, zdecydowanie częściej wyróżniały się wysokim poziomem partycypacji. Te, które takich doświadczeń nie posiadały, osiągały znacznie częściej jej średni poziom.

Tabela 3. Zależność między sprawowaniem przez badane w przeszłości funkcji publicznej a charakteryzującym je poziomem partycypacji politycznej

Sprawowanie w przeszłości funkcji publicznej	Poziom partycypacji politycznej, N = 125		
	wysoki	średni	niski
tak	73.3	20.0	6.7
nie	32.4	56.8	10.8

Źródło: opracowanie własne.

Po trzecie, w świetle uzyskanych wyników wysokim poziomem partycypacji politycznej częściej charakteryzowały się respondentki, które deklarowały brak zaufania w stosunku do władz lokalnych. Ten krytyczny stosunek należy traktować jako katalizator zachowań politycznych kobiet, które chciały zmiany istniejącego *status quo* (tj. biorąc udział w przygotowywaniu kampanii wyborczej kontrkandydata, samodzielnie kandydując w wyborach czy zgłaszając tym władzom różne prośby, postulaty, mające na celu usprawnienie ich działalności).

Tabela 4. Zależność między zaufaniem respondentek do władz lokalnych a ich poziomem partycypacji politycznej

Zaufanie do władz lokalnych gminy	Poziom partycypacji politycznej, N = 125		
	wysoki	średni	niski
tak	35.7	46.4	17.9
nie	61.1	27.8	11.1

Źródło: opracowanie własne.

PODSUMOWANIE

Problematyką wpływu lokalnych grup działania na przekształcenia obszarów wiejskich zajmuje się wielu badaczy. Niektórzy z nich wykorzystują w swych analizach koncepcję *governance* (współrządzenia, współzarządzania) skupiając się na znaczeniu tych organizacji dla kształtowania takich relacji między przedstawicielami sektora publicznego, gospodarczego i społecznego, które umożliwiają czy ułatwiają im wspólne podejmowanie decyzji dotyczących rozwoju lokalnego. Innym (aczkolwiek powiązanym) wątkiem prowadzonych badań jest stosunek władz lokalnych, uczestniczących w pracach tych struktur, do liderów organizacji społecznych i przedsiębiorców, którzy mogliby uzyskać istotny wpływ na funkcjonowanie samorządu, zwłaszcza kandydując w przyszłych wyborach. Dotychczasowe analizy (nie uwzględniające kategorii płci) dowodziły, iż członkowie lokalnych grup działania są aktywni politycznie, jednak nie wskazywały, czy aktywne (i w jakim stopniu) są kobiety zaangażowane w ich prace – zwłaszcza w kontekście niskiego poziomu partycypacji politycznej kobiet zamieszkujących wieś.

W artykule podjęto próbę scharakteryzowania lokalnych grup działania z województwa wielkopolskiego i podkarpackiego pod kątem partycypacji politycznej ich członków. Analiza miała umożliwić odpowiedź na pytanie, czy poziom aktywności społeczno-politycznej kobiet stwarza im szansę wpływania na kształt lokalnych stosunków władzy.

Okazało się, iż większość z nich charakteryzowała się średnim poziomem partycypacji politycznej, chociaż zwraca uwagę fakt, że odsetek kobiet, którym można przypisać jej wysoki poziom był relatywnie duży (35,8%). Członkinie lokalnych grup działania bez wątpienia wyróżniały się na tle ogółu kobiet wiejskich. Zdecydowana większość z nich była zainteresowana polityką, tylko 6,6% zadeklarowała, iż interesuje się nią w stopniu niewielkim lub żadnym. Co trzecia badana już przed przystąpieniem do lokalnej grupy działania pełniła funkcję publiczną, prawie połowa brała udział w kampanii wyborczej lub w pracach na rzecz kandydata albo jakiejś partii/komitego wyborczego, a około 36% (w przeszłości) zamierzało kandydować w wyborach lokalnych. Prawie jedna trzecia respondentek zadeklarowała, iż posiada bardzo duży lub duży wpływ na decyzje podejmowane przez władze lokalne, a dwie piąte zgłaszało zastrzeżenia do sposobu jej funkcjonowania.

Na podstawie tych informacji można postawić tezę, że kobiety z badanych lokalnych grup działania mają potencjał, który mogą wykorzystać do zmiany oblicza lokalnej władzy, czego chcą dokonać m.in. kandydując w następnych wyborach samorządowych. Z deklaracji badanych dotyczących formalnej przynależności do sektora wynika, iż zwłaszcza liderki z instytucji publicznych i organizacji pozarządowych charakteryzują się takim poziomem partycypacji politycznej, który pozwoli im na aktywne uczestnictwo w lokalnej polityce. Tym niemniej interpretując uzyskane wyniki należy pamiętać o zjawisku municypalizacji lokalnych grup działania, bardzo trudnym do uchwycenia (zwłaszcza w badaniach standaryzowanych). Jego znajomość skłania do ostrożności w ocenie poziomu partycypacji politycznej lokalnych działaczek społecznych, a zwłaszcza kobiet prowadzących własną działalność gospodarczą.

LITERATURA

- Burns J., 1978. Leadership, New York, NY, Harper and Row.
- Cybulska A., 2013. Rządzący i rządzone? Postawy kobiet wobec polityki. Komunikat 58. CBOS, Warszawa.
- Furmankiewicz M., 2006. Współpraca międzysektorowa w ramach partnerstw terytorialnych na obszarach wiejskich w Polsce. Stud. Reg. Lok. 2(21), 117-136.
- Furmankiewicz M., 2013. Współrządzenie czy ukryta dominacja sektora publicznego? Koncepcja governance w praktyce lokalnych grup działania LEADER. Stud. Reg. Lok. 1(51), 71-89.
- Furmankiewicz M., Królikowska K., 2010. Partnerstwa terytorialne na obszarach wiejskich w Polsce w latach 1994-2006. Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu, Wrocław.
- Furmankiewicz M., Thompson N., Zielińska M., 2010. Area-based partnerships in rural Poland: The post-accession experience. J. Rural Stud. 26(1), 52-62.
- Futymski A., Kamiński R., 2008. Budowanie lokalnej strategii rozwoju w ramach osi 4 LEADER Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa.
- Halamska M., 2011. Sceny rozwoju lokalnego w Polsce: dekoracje i aktorzy. Wieś i Roln. 4(153), 103-120.
- Halamska M., 2009. Zasoby własne wsi a zewnętrzne programy rozwoju. Na przykładzie zależności kapitał społeczny – PP LEADER+. Wieś i Roln. 3 (144), 9-28.
- Halamska M., Michalska S., Śpiewak R., 2010. LEADER w Polsce. Drogi implementacji programu. Wieś i Roln. 4(149), 104-119.
- Hambleton R., Bullock S., 1996. Revitalising Local Democracy – the Leadership Options, London: Association of District Councils/Local Government Management Board. Association of District Councils, London.
- Hanke K., 2006. Perspektywa tworzenia lokalnych grup działania w programie LEADER. Wieś i Roln. 3(132), 62-71.
- Hipsz N., 2013. Wieś polska – dwadzieścia lat przemian. Komunikat 155. CBOS, Warszawa
- Izdebski H., 2010. Nowe kierunki zarządzania publicznego a współczesne kierunki myśli polityczno-prawnej. W: Nowe zarządzanie publiczne i public governance w Polsce i w Europie. Red. A. Bosiacki, H. Izdebski, A. Nielicki, I. Zachariasz. Liber, Warszawa, 11-25.
- Knieć W., 2007. Władza w LGD. Kwartalnik LEADER+, 4, 18-20.
- Knieć W., 2010. Partnerstwa lokalne w Polsce – kondycja, struktura, wyzwania. Raport badawczy. Fundacja Partnerstwo dla Środowiska, Kraków-Toruń.
- Kobiety w Polsce na przełomie wieków. Nowy kontrakt płci? 2002. Red. M. Fuszara. Instytut Spraw Publicznych, Warszawa.
- Michalska S., 2013. Tradycyjne i nowe role kobiet wiejskich. Wieś i Roln. 2(159), 124-140.
- Między interwencją a interakcją. Lokalne grupy działania w społecznościach wiejskich. 2012. Red. I. Bukraba-Rylska. Scholar, Warszawa.
- Między liderem a zmianą. 2010. Red. P. Starosta. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa.
- Niżyńska A., 2011. Kandydatki w wyborach samorządowych w 2010. Instytut Spraw Publicznych, Warszawa.
- Omyła-Rudzka M., 2013. Kobiety w życiu publicznym. Komunikat 34. CBOS, Warszawa.
- Oś IV PROW 2007-2013. Lokalne grupy działania i lokalne strategie rozwoju. 2009. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju wsi, Warszawa.
- Psyk-Piotrowska E., Zajda K., Kretek-Kamińska A., Walczak-Duraj D., 2013. Struktura i uwarunkowania kapitału społecznego lokalnych grup działania. Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Sashkin M., Sashkin M.G., 2003. Leadership that Matters. Jossey-Bass, San Francisco.
- Starosta P., Frykowski M., 2008. Typy kapitału społecznego i wzory partycypacji obywatelskiej w wiejskich gminach centralnej Polski. W: Kapitały ludzkie i społeczne a konkurencyjność

- regionów. Red. M. Szczepański, K. Bierwaczonk, T. Nawrocki. Wyd. Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, 231-263.
- Swianiewicz P., Klimska U., 2003. Kto rządzi gminą i jak? Lokalni liderzy polityczni w teorii i praktyce samorządów w Polsce. Stud. Reg. Lok. 4(14), 15-41.
- Verba S., Scholzman K., Brady H., 1995. Voice and Equality. Civic Voluntarism in American Politics, Cambridge.
- Walczak-Duraj D., 2008. Podstawowe sfery potencjalnego uczestnictwa kobiet wiejskich w życiu społeczno-politycznym. W: Diagnostyka sytuacji społeczno-zawodowej kobiet wiejskich w Polsce. Red. J. Krzyszkowski. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa, 125-164.
- Wódz K., Wódz J., 2007. Partnerstwo społeczne i kultura dialogu – droga do przezwyciężenia deficytu demokratycznego w UE. W: Negocjowana demokracja, czyli europejskie governance po polsku. Red. K. Wódz. Scholar, Warszawa, 33-42.
- Zajda K., 2011. Nowe formy kapitału społecznego wsi. Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.